

Posudek oponenta disertační práce

Téma: Zajištění závazku zástavním právem a zajišťovacím převodem práva

Autor: JUDr. Jan Nemanský

Školitel: doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.

Oponent disertační práce: doc. JUDr. Jindřich Psutka, Ph.D.

I.

Téma práce, jeho vhodnost a náročnost

Téma posuzované disertační práce je v základu poměrně tradiční. Jak zástavní právo, tak zajišťovací převod práva patří dlouhodobě mezi základní soukromoprávní instrumenty zajištění dluhu, resp. jeho splnění. Uvedené však jistě neznamená, že by zacílení práce nebylo zvoleno vhodně. Oba instituty, zejména pak právo zástavní, jsou zakotveny poměrně obsáhlou úpravou, rozprostřenou jak v občanském zákoníku, tak i v jiných předpisech. V souvislosti s přijetím stávajícího občanského zákoníku navíc doznalo vymezení obou institutů celé řady výrazných změn. Některé z nich jsou spíše formulační, řada jiných má však koncepční ráz. Mnohé z přijatých změn přitom nebyly odbornou veřejností přijaty zcela pozitivně a staly se tak námětem poměrně obsáhlých odborných statí a polemik. I v době, kdy již od nabytí účinnosti zákoníku uplynulo více než deset let, tak zůstává řada výkladových otázek otevřená. Téma tedy ponechává více než dostatečný prostor pro hlubší rozbor v rámci disertační práce, současně pak i dostatečný prostor pro prokázání náležité odborné erudice autora. Volbu tématu je tak možné označit nepochybně za příhodnou.

II.

Systematika práce

Disertant práci rozčlenil do osmi částí. Své pojednání staví na tradiční koncepci, kdy se nejprve zaobírá obecnějšími vstupními tématy, aby pak následně přistoupil ke konkrétnějším výkladům. První část tak věnuje základnímu vymezení zajišťovacích instrumentů v českém právu, část druhou pak obecnému vymezení zástavního a zajišťovacího převodu práva dle platné právní úpravy v občanském zákoníku (se zaměřením zejména na subjekty, na předmět a na zajišťované dluhy). Třetí část je zacílena na výklad vzniku zástavního práva, kdy autor v rámci vnitřního rozčlenění volí výklad zaměřený vždy na vznik zástavního práva dle povahy zastavovaného předmětu. Část čtvrtá cílí na vznik zajišťovacího převodu práva, pátá pak na realizaci

zástavního práva. Část šestá je věnována zániku zástavního práva. Sedmá část směřuje k vymezení některých aspektů realizace zajišťovacího převodu práva. Obsahem závěrečné části osmé je výklad podzástavního práva.

Z uvedeného přehledu je patrné, že základní rozvržení posuzovaného textu je poměrně přehledné a jeho systematika je náležitě graduující. Dílčí postřehy je možné mít jen k občasné nevyváženosti hlubšího členění. Tak kupříkladu část první stejně jako část šestá či část osmá jsou vnitřně členěny vždy pouze na jednu hlavu, která je nazvána v podstatě shodně jako samotná část, což působí poněkud matoucím dojmem, resp. zbytečně. Občas název příslušné partie nevystihuje zcela jednoznačně její obsah. Příkladem může být název části druhé (*Zástavní právo a zajišťovací převod práva obecně dle platné úpravy občanského zákoníku*), který by mohl evokovat dojem, že navazující části již pojednávají o úpravě zástavního práva dle jiných předpisů než dle občanského zákoníku (tak to mu však v převážném rozsahu není). Občas by snad čtenář očekával sevřenější souběžný výklad podávaný o zástavním právu a zajišťovacím převodu práva, jak je tomu například v části druhé, i v dalších partiích, kdy se autor zaměřuje spíše vždy jen na jeden z obou institutů.

III.

Odborná úroveň práce, obsahové připomínky

Práce je v základu zpracována na náležitě dobré odborné úrovni. Autor v rámci výkladu prokazuje velmi dobrou orientaci ve zvolené problematice jak po stránce teoretické, tak po stránce praktické. V rámci zhodnocení obsahové stránky práce lze vyzdvihnout patrně především dva základní rysy autorova výkladu. Předně je to cílená snaha o porovnání obou institutů, na něž se práce zaměřuje - tedy zástavního práva a zajišťovacího převodu práva. Toto koncepční pojetí je třeba považovat za zdařilé. Je patrné, že oba prostředky zajištění mají řadu shodných znaků a nezanedbatelné množství vzájemných překryvů. Jejich vzájemné srovnání je tedy pro čtenáře potenciálně přínosné a může přinést mnohé neotřelé myšlenky i návrhy řešení. Druhým základním rysem je snaha o komplexní výklad k oběma institutům. Tento přístup je veden logickou snahou vyčerpat celé zvolené téma, současně však disertanta na mnoha místech nutí k výkladu spíše obecnému až popisnému, který mu znemožňuje zcela uplatnit svůj odborný potenciál, což je přeci jen poněkud škoda. Je totiž patrné, že tam, kde se autor pouští do detailního výkladu, se mu daří poukazovat na specifické problémy zástavního práva i zajišťovacího převodu práva (příkladem může být třeba jeho výklad vztahující se k postoupení pohledávky podaný na straně 32 a násl.). Je patrné, že obdobně hlubokého a vyčerpávajícího výkladu by byl nepochybně schopen i v jiných, mnohdy dosti stručně podaných, partiích práce. Obsáhlejší mohly být i vstupní partie věnované hypotézám a cílům práce, jakož i závěrečné shrnutí. Jako celek však bude odevzdaný text pro většinu čtenářů zdrojem značného množství přehledně podaných a dobře zformulovaných informací k oběma zkoumaným institutům doplněným značným množstvím autorových úvah a myšlenek.

V jednotlivostech je pak pochopitelně možné řadu autorových závěrů považovat za hodnou další diskuze, popř. občas určitého zpřesnění. Hned zkraje (s. 12) kupříkladu upoutá rozčlenění absolutních práv na *absolutní práva věcná (držba, vlastnické právo, spoluvlastnictví), věcná*

práva k věci cizí (právo stavby, věcná břemena, zástavní právo, zadržovací právo a správa cizího majetku) a dědické právo. Je otázkou, zda lze všechny instituty obsažené v hlavě druhé části třetí občanského zákoníku označit za samostatná věcná práva. Příkladem může být úprava správy cizího majetku (včetně svěřenského fondu) či úprava jednotlivých typů spoluvlastnictví. Lze pak jen dodat, že s věcněprávní povahou lze vedle zákazu zatížení a zcizení, které autor v rámci taxativního výčtu věcných práv zmiňuje, sjednat i řadu dalších práv řazených obvykle mezi vedlejší ujednání u kupní smlouvy. Jinou myšlenku hodnou bližší diskuze je možné nalézt hned na následující straně (s. 13), kde autor uvádí, že předmětem věcných práv je tradičně věc hmotná s tím, že zástavní právo je z tohoto pravidla do jisté míry výjimkou, když připouští, aby jeho předmětem, tedy zástavou, byla i věc nehmotná. Lze diskutovat o tom, zda s obecným zákonným pravidlem, že zástavou může být každá věc, s níž lze obchodovat, či se zakotvením speciální úpravy pro zastavení některých typů věcí, spojovat závěr o výjimečnosti zástavního práva odlišující jej co do předmětu od jiných věcných práv. Připomenout je v dané souvislosti možné kupříkladu to, že práva mohou být nepochybně i předmětem vlastnického práva (kupř. právo stavby). V případě držby (budeme-li se na ni dívat jako na samostatné věcné právo) je dokonce v zákonné úpravě počítáno toliko s držbou práva (na daném místě je pak možné ponechat stranou četné problémy, které tato koncepce přináší). V souvislosti s vymezením zástavy by bylo nepochybně zajímavé znát také bližší názor autora na zákaz zastavení zvířete nacházejícího se v zájmovém chovu. Disertant na s. 51 zmiňuje závěr z důvodové zprávy, která zastavení takového zvířete uvádí jako modelový příklad situace, kdy nelze na zvíře dost dobře pohlížet jako na věc v právním slova smyslu, neb by takové nakládání odporovalo povaze zvířete jako živého tvora. Je opravdu možné dovozovat, že předání zvířete do ruční zástavy zástavního věřitele je v rozporu se zvláštní povahou zvířete jako živého tvora? V dané souvislosti je totiž třeba se ptát, zda lze se zvířaty chovaným pro potěchu člověka dle stávající úpravy občanského zákoníku vůbec volně disponovat. Je z pohledu ochrany zvířete rozdíl mezi předáním zvířete zástavnímu věřiteli a jeho případným prodejem, který povede k tomu, že se zvíře ke svému původnímu vlastníkovi již vůbec nevrátí? Jiným notoriálním tvrzením hodným bližšího zamyšlení je přijetí teze, dle které je závod věcí hromadnou (s. 113). Nabízí se otázka, zda lze tento organizovaný soubor jmění opravdu považovat za věc v právním slova smyslu, jsou-li do něj začleněna i pasiva (s tím souvisí i otázka, zda jsou tyto dluhy způsobitelným předmětem zástavy).

Některé výkladové otázky ponechává autor otevřené. Zmínit je možné kupř. výklad na stranách 49 a 50 vztahující se k právním důsledkům porušení zakázaných ujednání v zástavní smlouvě. Autor jasně naznačuje, že jde o problematiku zajímavou a potenciálně velmi komplikovanou, když nevíme, zda se jedná o absolutní, či relativní neplatnost. Současně připomíná formulaci *nepřihlíží se*. V dalším výkladu však více méně pouze konstatuje, že ve většině situací nebude vést porušení zákazu k absolutní neplatnosti s ohledem na to, že nebudou dodrženy podmínky § 588 obč. zák. Dospívá tak k závěru, že půjde většinou o neplatnost relativní - tedy pokud se nebude jednat o zdánlivé právní jednání. Toto řešení, tedy na jedné straně relativní neplatnost, a na straně druhé zdánlivost, coby důsledek porušení zákonného zákazu, může působit bez bližšího vysvětlení poněkud nevyváženým dojmem. Ponechán je tu prostor i pro řadu dalších otázek. Lze se tedy kupř. ptát, zda ve výslovné formulaci zákazu zákonodárcem není možné hledat domnělý veřejný zájem, který by odůvodňoval závěr o absolutní neplatnosti.

Občas upoutá určitá nepřesnost ve vyjadřování. Na s. 37 autor třeba uvádí, že po splatnosti pohledávky zajištěné zajišťovacím převodem práva se převod stává nepodmíněným a *dochází tedy k převodu práva a tím zajištění zániku*. Dané tvrzení vzbuzuje dojem, že do té doby k převodu ještě nedošlo. Na s. 40 zase autor v rámci výkladu o přechodu postavení zástavního dlužníka na osobu, která koupila zástavou zatížený majetek, uvádí, že souhlas věřitele pro tento typ převzetí dluhu je vyjádřen domněnkou vyvratitelnou (*má se z to, že*). V textu zákona se však uvádí, že neodepřeli věřitel dát k tomu souhlas, *platí, že* souhlas dal, pokud byl na tento následek ve výzvě výslovně upozorněn. Jinou v práci poměrně často se objevující nepřesností je zaměňování pojmu veřejný seznam a veřejný rejstřík. Jakkoliv autor odlišnost obou pojmů zřejmě dobře vnímá, přesto opakovaně označuje katastr nemovitostí za veřejný rejstřík (srov. kupř. s. 8, 125, 150).

IV.

Formální a jazyková úroveň práce; práce se zdroji

Formální úroveň zpracování je v základu na odpovídající úrovni. Jisté dílčí výhrady však k formálním náležitostem práce jistě učinit lze. Již v samotném obsahu kupř. upoutá samostatné uvádění stránky u čísla částí (resp. hlav) práce a u samotných názvů takových částí (resp. hlav) vzbuzující dojem, že jde o samostatné položky obsahu. Ne příliš zdařilé je rovněž číslování kapitol. V některých případech totiž autor čísluje kapitoly souvisle, bez ohledu na to, že výklad v nich uváděný je již v jiné části práce. Hlava první části druhé tak kupř. začíná kapitolou „9.“ (která číselně navazuje na kapitolu „8.“ z části první), v hlavě druhé části druhé se však vrací k číslování od počátku, tedy od kapitoly „1.“. Občas není dodržena jednotná velikost písma (viz např. nadpis na s. 49). Za patrný formální nedostatek, je možné označit i dílčí nesoulad mezi tištěnou a elektronicky odevzdanou formou práce, znejišťující poněkud čtenáře v určení, kterou z verzí práce je možné označit za finální (daný rozpor by bylo záhodno v rámci obhajoby vysvětlit).

Jinak však odevzdaný text splňuje všechna očekávaná kritéria. Kvitovat lze zejména podání výkladu čtenářsky velmi přístupným způsobem (některá vyjádření autora mají dokonce značně barvitý ráz - například jeho uvození námořního zástavního práva formulací, že jde o právo, které má *až romantický nádech dobrodružství* stejně tak jako, že se jedná o *zástavní právo zajišťující pohledávku z právního jednání, které lze bez obtíží označit za hrdinské* – s. 83). Autor se dopouští pouze zanedbatelného množství prohřešků proti pravidlům pravopisu a interpunkce.

Citováno je v intencích platné citační normy. Jejich finální podoba mohla snad jen být více sjednocena (namátkou některé poznámky pod čarou začínají velkým písmem a končí tečkou, jiné nikoliv atp.). Autor v práci prokazuje očekávanou práci se zahraničními zdroji (byť nijak nadměrně rozsáhlou).

V.

Závěrem

S ohledem na vše výše uvedené, lze shrnout, že posuzovaná disertační práce splňuje základní kritéria kladená na práci disertační. Učiněné připomínky jsou pouze dílčího rázu a nic nemění na finálním konstatování, že autor ve své disertační práci

prokázal schopnost samostatné tvůrčí práce v oboru občanského práva a disertační práci je tak možné doporučit k obhajobě.

V rámci odborné rozpravy probíhající při obhajobě disertační práce lze předesíť řadu námětů k bližší diskuzi. Mnohé otázky byly již položeny v předchozích částech posudku. Mimo jejich rámec by bylo jistě přínosné přednesení detailnějších shrnujících závěrů (s ohledem na poměrnou stručnost shrnutí v závěru samotné práce), a to včetně úvah de lege ferenda. Zajímavou se zdá být kupř. i otázka případného vlivu nového zákona č. 250/2023 Sb., o veřejných dražbách na realizaci zástavního práva.

V Plzni dne 6. dubna 2024

doc. JUDr. Jindřich Psutka, Ph.D.